

EHEAROME2020

Римско министерско коминике

19 НОЕМВРИ 2020 Г.

EUROPEAN
Higher Education Area

bologna
process

ITALIAN **BFUG** SECRETARIAT
2018-2020

Ние, министрите одговорни за високо образование, на онлајн состанокот одржан на 19 ноември 2020 година, ги славиме достигнувањата остварени во изминатите 21 година од потпишувањето на Болоњската декларација. Ја потврдуваме нашата посветеност на развивањето поинклузивен, иновативен, меѓусебно поврзан и отпорен Европски простор за високо образование (ЕПВО).

Изразуваме благодарност до Италија за клучната улога што ја имаше во подготовката и како домаќин на нашата конференција и за тоа што ја приспособи на предизвиците наметнати од пандемијата на КОВИД-19.

ЕПВО претставува уникатна соработка, изградена врз доверба, во која јавните надлежни органи и чинителите во високото образование соработуваат со цел да ги дефинираат и остварат заедничките цели. Благодарение на различноста на нашите култури, јазици и средини, како и на нашата заедничка посветеност на квалитетот, транспарентноста и мобилноста, нашите системи за високо образование нудат неспоредливи можности за учење, настава, научно истражување и иновации.

Нашите општества се соочени со досега незабележани предизвици поврзани со глобалното ширење на КОВИД-19 и последиците од него. Пандемијата покажа колку сме меѓусебно зависни и колку можеме да бидеме ранливи. Поради неа воочивме дека сите сме дел од еден свет во кој е неопходно да бидеме солидарни. Неизмерно ги цениме и препознаваме напорите на високообразовната заедница да ги совлада овие предизвици и ја потврдуваме нашата одлучност да обезбедиме инклузивно квалитетно високо образование што целосно ќе ги исполнува своите цели дури и во време на криза.

Одлучни сме да им овозможиме на нашите високообразовни институции заедно со нашите општества да се справат со повеќекратните закани кон глобалниот мир, демократските вредности, слободата на информирање, здравјето и благосостојбата - а особено оние создадени или влошени од пандемијата. Се обврзуваме да продолжиме со инвестирање во образованието и да го зголемиме, да осигуриме дека високообразовните институции имаат соодветна финансиска поддршка за да разработат решенија за моменталната криза, закрепнувањето од кризата и, генерално, преминот кон зелени, одржливи и отпорни економији и општества.

Посветени сме на надминување на социјалната нееднаквост што сè уште го ограничува остварувањето на целосно инклузивен ЕПВО. Дигитализацијата овозможи најголем дел од нашите системи да продолжат да функционираат за време на пандемијата на КОВИД-19, иако зголемената употреба на дигиталните средства истакна некои ограничувања. Високото образование, со оглед на консолидираното искуство во транснационална и меѓународна соработка, мора да преземе водечка улога во научноистражувачката работа и советите околу справувањето и надминувањето на овие ограничувања.

Со одлучност и оптимизам гледаме кон 2030 година, уверени дека ќе успееме да поттикнеме поефикасна соработка и поблизок дијалог меѓу нашите држави, системи и високообразовни институции и со пошироката високообразовна заедница.

Со задоволство го поздравуваме Сан Марино како нова членка на ЕПВО. Сан Марино ќе добие поддршка во спроведувањето на обврските преку договорен патокказ.

Нашата визија

Го замислуваме ЕПВО како простор во кој студентите, наставниот кадар и дипломираните студенти ќе можат **слободно да се движат** за да учат, да изведуваат настава и да спроведуваат истражувања. **ЕПВО од нашата визија целосно ќе ги почитува основните вредности на високото образование и демократијата и владеењето на правото.** Ќе поттикнува креативност, критичко размислување, слободен проток на знаење и ќе ги проширува можностите што ги нуди технолошкиот развој за учење и настава преку научно истражување. Ќе осигури дека нашите високообразовни системи им нудат на сите ученици еднакви можности во согласност со нивниот потенцијал и стремежи. Свесни сме дека за да се оствари ова ќе биде потребно да се донесат политики и да се спроведат мерки во нашите национални рамки, од кои некои ги надминуваат високообразовните системи и подразбираат усогласување на пошироки национални економски, финансиски и социјални стратегии.

За да ја оствариме нашата визија, се обврзуваме да изградиме инклузивен, иновативен и меѓусебно поврзан ЕПВО до 2030 година, кој ќе претставува поткрепа на одржлива, кохезивна и мирна Европа:

- **Инклузивен**, бидејќи секој ученик ќе има еднаков пристап до високо образование и ќе има целосна поддршка да ги заврши студиите и обуката;
- **Иновативен**, бидејќи ќе воведат нови и подобро усогласени методи и практики за учење, настава и оценување, тесно поврзани со научноистражувачката работа;
- **Меѓусебно поврзан**, бидејќи нашите заеднички рамки и алатки и понатаму ќе ги олеснуваат и зајакнуваат меѓународната соработка и реформите, размената на знаења и мобилноста на кадарот и студентите.

Високообразовните институции имаат потенцијал да бидат двигател на големи промени - подобрувајќи ги знаењето, вештините и способноста на студентите и општеството да придонесат за одржливост, заштита на животната средина и други клучни цели. Мора да ги подготват учениците **да станат активни, критички и одговорни граѓани** и да нудат можности за доживотно учење како поддршка улогата што ќе ја имаат во општеството.

Високото образование ќе биде клучен чинител во **исполнувањето на целите за одржлив развој (ЦОР) на Обединетите нации до 2030 година.** Се обврзуваме да ги поддржиме високообразовните институции во искористувањето на нивните образовни, научноистражувачки и иновациски капацитети за овие основни глобални цели и да употребиме ресурси за да осигуриме дека високообразовните институции придонесуваат за остварувањето на ЦОР. Доближувањето до климатска неутралност е суштинско за сите нас и учениците мора да се подготвени за нови „зелени“ работи и активности. Мора да им се понудат можности за доквалификација и преквалификација во перспектива на доживотно учење и да им се овозможи да развијат и да применуваат нови технологии и пристапи.

Квалитетното образование ќе продолжи да биде препознатлив белег на ЕПВО. Сите високообразовни институции и сите јавни органи ќе поддржуваат силна култура на **академски и научен интегритет** што ги блокира сите форми на академска измама и искривување на научната вистина.

Основни вредности

Повторно ја потврдуваме нашата посветеност на **промовирање и заштита на нашите заеднички основни вредности во целиот ЕПВО преку засилен политички дијалог и соработка** како неопходна основа за квалитетно учење, настава и научно истражување како и за демократски општества. Се обврзуваме да ги почитуваме институционалната автономија, академската слобода и интегритет, учеството на студентите и наставниот кадар во управувањето со високообразовните институции и јавната одговорност за и на високото образование.

Бараме од Групата за следење на Болоњскиот процес (BFUG) да подготви рамка за зајакнување на основните вредности на ЕПВО што ќе поттикне себеиспитување, конструктивен дијалог и врсничко учење кај националните органи, високообразовните институции и организации и истовремено ќе овозможи да се оцени степенот на нивната примена во нашите системи. Ја усвојуваме **дефиницијата за академска слобода** како слобода на академскиот кадар и студентите да се вклучат во научноистражувачка работа, настава, учење и комуникација во и со општеството без мешање или страв од одмазда ([Анекс I](#)).

Повторно ја потврдуваме нашата посветеност на поттикнување етика, транспарентност и интегритет во и преку образованието и научното истражување и забележуваме дека Платформата за етика, транспарентност и интегритет во образованието (ETINED) на Советот на Европа им нуди можност за соработка на сите членови, консултативни членови и партнери на ЕПВО за остварување на оваа цел.

Градиме иднина

Инклузивен ЕПВО

ЕПВО и понатаму ќе го има **социјално инклузивното високо образование** во центарот на своите заложби и ќе бара да се обезбедат можности за еднаква инклузија на поединците од сите делови на општеството. На учениците со различни социоекономски, професионални и образовни потекна мора да им се даде можност и алатки за да дојдат до образовните опции што се најкорисни за нив и да ги искористат во секоја доба од животот.

Се обврзуваме да ја поддржиме општествената инклузија и да го зајакнеме квалитетното образование, целосно искористувајќи ги новите можности што ни ги нуди дигитализацијата. Иако нашите општества сè повеќе се потпираат на иновативните технологии, вклучително и вештачката интелигенција, мора да осигуриме дека тие ги почитуваат етичките стандарди и човековите права и поттикнуваат инклузија. Свесни сме дека дигитализацијата не нуди универзални решенија и бараме од Групата за следење на Болоњскиот процес да предложи начини на кои сите ученици ќе имаат корист од новите технологии.

Ги донесуваме **“Принципите и насоките за зајакнување на социјалната димензија на високото образование во ЕПВО”** ([Анекс II](#)) врз основа на продлабочено разбирање на социјалната димензија и се обврзуваме да ги спроведеме во нашите системи. Ќе се вклучиме во широк дијалог за политики за начинот на целосно спроведување на принципите и насоките на национално ниво. Ќе ги поддржиме високообразовните институции со тоа што ќе ги интегрираме во нивната институционална култура и централни мисии: учењето и наставата, научното истражување и иновацијата, протокот и досегот на знаењето и раководењето и управувањето со институциите. Бараме од Групата за следење на Болоњскиот процес во 2024 година да нè извести за преземените чекори и поврзаните мерки за надгледување за да се осигури следење базирано на докази.

Ја препознаваме важноста на заштита на правата на студентите преку законодавство; се обврзуваме да ги развиваме и да ги поддржуваме во националните системи преку наменски мерки и структури, како што се студентски правобранители или слични решенија што веќе постојат во ЕПВО. Се обврзуваме да овозможиме такви аранжмани во нашите држави и системи за високо образование и ќе поттикнеме соработка во рамките на Европската мрежа на правобранители во високото образование (ENOH).

Иновативен ЕПВО

Ги поддржуваме нашите високообразовни институции да ја засилат потрагата по **решенија за предизвиците со кои се соочуваат нашите општества. Социјалните, хуманистичките и креативните науки и уметности мора да ја задржат својата клучна улога, да им даваат длабочина на нашите животи и да ни овозможат да го разбереме светот што се менува и да дејствуваме во него.** Високообразовните институции мора да комуницираат со заедниците за да преземаат заемно корисни и општествено одговорни заеднички активности.

Ќе биде потребно **брзо осовременување на знаењето, вештините и способностите** за да се одговори на новите предизвици и да се развијат можностите што ќе ги донесе новата деценија. Високообразовните институции ќе продолжат да ја збогатуваат нивната понуда за учење и да внесуваат иновации во содржината и начините на пренесување за да одговорат на сè поголемите потреби за иновативно и критичко размислување, емоционална интелигенција, лидерство, тимска работа и способности за решавање проблеми, како и претприемнички ставови.

Флексибилните и отворени патеки за учење, кои се дел од оригиналната инспирација за Болоњскиот процес, се важни аспекти на **наставата во чиј центар е студентот** и сè повеќе се ценети во нашите општества. Покрај додипломските програми, многу високообразовни институции нудат или планираат да понудат **помали единици на учење**, кои им овозможуваат на учениците да ги развијат или надградат своите културни, професионални и трансверзални вештини и способности во различни фази од нивните животи. Бараме од Групата за следење на Болоњскиот процес да истражи како и до кој степен нашите институции може да ги дефинираат, развијат, спроведат овие **помали, флексибилни единици, вклучително и оние што водат до микродипломи** користејќи ги алатките на ЕПВО.

Ги донесуваме **“Препораките за националните органи за зајакнување на учењето и наставата во високото образование во ЕПВО” (Анекс III)** и се обврзуваме да ги следиме, поддржувајќи ги високообразовните институции во понатамошно спроведување на учење и настава во чиј центар е студентот. Препораките се состојат од зголемена поддршка за сите ученици и за наставничкиот и ненаставничкиот кадар. Академскиот кадар, вклучително и асистентите, имаат потреба од стабилно вработување и можности за кариера, еднакво вреднување на наставата и научното истражување, привлечни работни услови, пристап до современ развој за кадарот и признание за нивните достигнувања. Ќе поттикнеме дијалог и соработка за учењето и наставата во нашите национални системи и на ниво на ЕПВО за сите овие аспекти.

Се обврзуваме да ги поддржиме нашите високообразовни институции во употребата на дигитални технологии за учење, настава и оценување, како и за академска комуникација и научно истражување и да инвестираме во **развојот на дигитални вештини и способности за сите**. Се обврзуваме на развој на отворена наука и образование ја олесниме размената на знаење и **материјали со отворена дозвола** што лесно можат да се споделуваат меѓу чинителите во високото образование, кои можат да ги приспособуваат и пренаменуваат за сопствени потреби.

Меѓусебно поврзан ЕПВО

Соработката и мобилноста ги поврзуваат нашите системи и поттикнуваат развој на интеркултурни и лингвистички способности, пошироко знаење и разбирање на нашиот свет. Директните контакти и синергии меѓу нашите различни култури и системи за високо образование преку мобилност на кадарот и студентите придонесуваат за извонредност и релевантност на високото образование во ЕПВО и го прават привлечно и конкурентно на глобално ниво. Ја препознаваме важноста на физичката мобилност за студентите, докторандите и наставниот кадар и придобивките што произлегуваат од неа. И покрај моменталните тешкотии поврзани со пандемијата на КОВИД-19, повторно ја потврдуваме нашата цел дека најмалку **20% од дипломираните во ЕПВО** требало да имаат можност да поминат период на студирање или обука во странство и **дополнително се обврзуваме да им овозможиме на сите ученици да стекнат меѓународни и интеркултурни способности преку интернационализација на наставната програма** или учество во **иновативни меѓународни средини** во нивните домашни институции **и да искушат некаква форма на мобилност**, без оглед дали тоа ќе биде во физички, дигитално помогнат (виртуелен) или мешан формат.

Дигиталните решенија ќе олеснат безбедна, ефикасна и транспарентна **размена на податоци**. Потребни се заеднички дигитални пристапи за да се зајакне препознавањето, осигурувањето на квалитетот и мобилноста. Бараме од Групата за следење на Болоњскиот процес да ги мапира постојните и да најде нови решенија за зајакнување на интероперабилноста на дигиталните системи и размената на студентските и институционалните податоци во целост почитувајќи ги приватноста и сигурноста и земајќи ги предвид искуствата на Иницијативата на Европската студентска картичка и другите иницијативи.

Продлабочената соработка помеѓу високообразовните институции ќе помогне во остварувањето на горенаведените цели преку заедничка настава и научно истражување. Ќе се стремиме да ги елиминираме пречките за соработка на национални нивоа и да овозможиме сите високообразовни институции во ЕПВО да имаат придобивки од тоа. Сојузите основани според Иницијативата за европски универзитети претставуваат еден важен начин за да се истражи подлабоката системска соработка во пошироки размери, која може да биде од корист при воочување и надминување на пречките за поблиска транснационална соработка на високообразовните институции во иднина.

Спроведување

Ги забележуваме резултатите опишани во **Извештајот за спроведување на Болоњскиот процес** за напредокот постигнат во изминативе две децении. Достигнувањата се импресивни. И покрај тоа, потребно е уште работа за да се осигури дека ЕПВО е изграден врз силни темели, кои можат да поткрепат меѓусебно поврзано, иновативно и инклузивно високо образование во претстојната деценија.

Сметаме на континуираната поддршка на програмата Еразмус и другите програми за мобилност и соработка како поддршка за нашите обврски.

На Министерската конференција во Париз во 2018 година, одлучивме да посветиме посебни напори за да го завршиме спроведувањето на три „**Клучни обврски**“ што се од суштинско значење за функционирањето на ЕПВО: рамките за квалификации и ЕКТС, Лисабонската конвенција за признавање и додатокот на диплома и осигурувањето квалитет според Стандардите и насоките за осигурување квалитет во Европскиот простор за високо образование (ESG).

Повторно ја потврдуваме нашата одлучност за целосно спроведување на Клучните обврски. Бараме од Групата за следење на Болоњскиот процес да продолжи со примената на **методот на колегијална поддршка** да се оствари тоа. Се обврзуваме да продолжиме со учество и да придонесуваме кон овие напори.

Се обврзуваме да ги комплетираме и понатаму да ги развиваме **Националните рамки на квалификации** компатибилни со **Сеопфатната рамна на квалификации на Европскиот простор на високото образование (QF-EHEA)** и бараме од Групата за следење на Болоњскиот процес да ги ажурира критериумите за себепотврдување така што ќе вклучуваат посилен елемент на рецензија на националните извештаи. Ја овластуваме **Мрежата на кореспонденти за рамките на квалификации** да продолжи со својата работа, придонесувајќи за понатамошен развој на QF-EHEA и себепотврдувањето на националните рамки на квалификации во однос на неа.

Ќе го зајакнеме спроведувањето на Лисабонската конвенција за признавање на Советот на Европа/УНЕСКО и ќе ги примениме неговите принципи кај квалификациите и периодите на студирање надвор од ЕПВО, користејќи заеднички критериуми и извештаи за оценување, во соработка со Комитетот на Лисабонската конвенција за признавање и ENIC и NARIC мрежите.

Ќе осигуриме **автоматско признавање на академските квалификации и периоди на студирање во рамки на ЕПВО** така што студентите, кадарот и дипломците ќе можат слободно да се движат за да студираат, предаваат и да спроведуваат истражувања. Ќе ги направиме неопходните законски измени за да гарантираме автоматско признавање на системско ниво за квалификации остварени во држави од ЕПВО во кои осигурувањето на квалитетот функционира во согласност со Стандардите и насоките за осигурување квалитет во Европскиот простор за високо образование (ESG) и во кои е воспоставена целосно функционална рамка на национални квалификации. Исто така, охрабруваме примена на договорени и безбедни системи за дигитално потврдување и комуникација како што е блокверигата (blockchain), како и понатамошен развој на Базата на податоци за надворешни резултати за осигурување квалитет (DEQAR) за да се олесни автоматското признавање.

Се обврзуваме да ги ревидираме нашето законодавство, регулативи и практики за да осигуриме праведно признавање на квалификациите што ги имаат бегалците, раселените лица и лица во ситуации слични на бегалците, дури и кога не можат да бидат документирани во целост, во согласност со член VII од Лисабонската конвенција за признавање. Го поздравуваме **Европскиот пасош за квалификации за бегалци** и ќе поддржиме понатамошно проширување на неговата примена во нашите системи.

Го препознаваме напредокот постигнат во развојот на системи за осигурување квалитет во согласност со ESG и се обврзуваме да ги отстраниме останатите пречки, вклучително и оние поврзани со меѓуграничното функционирање на агенции регистрирани во EQAR и примената на Европскиот пристап за осигурување

квалитет на заеднички програми. Се обврзуваме да осигуриме дека нашите договори за надворешно осигурување квалитет го опфаќаат транснационалното високо образование во ЕПВО со еднакви стандарди како и за домашна примена. Имајќи ја предвид потребата од зголемена флексибилност и отвореност на патеките за учење, помалите единици на учење и поголемите синергии помеѓу високообразовните институциите, охрабруваме примена на ESG насочена кон зајакнување со цел да се поддржи иновацијата во високото образование и осигурувањето на квалитетот.

Се обврзуваме да ја зајакнеме соработката **Европскиот простор за истражување**. Ја повикуваме Групата за следење на Болоњскиот простор тесно да соработува со Комитетот на Европскиот простор за истражување и иновации (ERAC) за да ги зајакне синергиите и усогласеноста помеѓу политиките за образование и истражување и иновации. Меѓу другото, фокусот ќе биде ставен и врз развивање на учење засновано врз научно истражување што гарантира академска и научна слобода и придонесува за остварување на Целите за одржлив развој на Обединетите нации.

Се обврзуваме да **изградиме потесно поврзана и одржлива заедница на високо образование**, која негува инклузија, комуникација, соработка и солидарност, суштински за **релевантноста и извонредноста на идниот ЕПВО**. За да се оствари ова, се обврзуваме да ги информираме националните сектори за високо образование и да ги вклучиме во настаните поврзани со ЕПВО и тесно да соработуваме со здруженијата и мрежите на студенти и на високо образование во развојот и спроведувањето на националните реформи. Ја препознаваме важноста на широките консултации спроведени за да се идентификуваат приоритетите за иднината на ЕПВО и бараме од Групата за следење на Болоњскиот процес да организира настани на ЕПВО, како што се транснационални семинари, работилници и сослушувања во кои ќе биде вклучена пошироката високообразовна заедница (студенти, академски кадар и надворешни чинители), за да се дискутира за сегашни и идни цели и да се истражат заеднички начини на кои ќе се соочиме со нив.

ЕПВО во глобален контекст

Иако пандемијата со КОВИД-19 го спречи одржувањето на Форумот за глобални политики како што беше предвидено, задоволни сме што нашата конференција вклучува глобална седница. Повторно се обврзуваме на меѓународен дијалог за вредностите, политиките и реформите во високото образование, повикувајќи се на искуствата на ЕПВО како и на искуствата на другите вакви простори во светот и бараме од Групата за следење на Болоњскиот процес дополнително да го разработи и зајакне глобалниот дијалог во претстојниот работен период.

Го поздравуваме донесувањето на Глобалната конвенција на УНЕСКО за признавање на квалификациите во врска со високото образование и се обврзуваме веднаш да ја ратификуваме за да го олесниме праведното признавање на квалификациите и периодите на студирање надвор од ЕПВО, со користење на критериуми и извештаи за оценување во согласност со Лисабонската конвенција за признавање.

Го цениме вклучувањето на неодамна ажурираната **Magna Charta Universitatum** на глобалните вредности на различностите и општествената и граѓанската одговорност.

Заклучок

Ја повикуваме Групата за следење на Болоњскиот процес да се посвети на дејствата и приоритетите наведени за следната деценија со сеопфатна цел да се создаде **Европски простор за високо образование што ја исполнува нашата визија и ги остварува нашите цели до 2030 година**. За нашата Конференција во 2024 година, ѝ наложуваме на Групата за следење на Болоњскиот процес да подготви извештај за спроведување во кој ќе биде оценет напредокот во нашите договорени обврски.

Со благодарност ја прифаќаме понудата на Албанија да биде домаќин на следната Министерска конференција на ЕПВО и на Форумот за глобални политики во 2024 година.

Анекси

- **Анекси I** кон Римското министерско коминике: Изјава за академска слобода
- **Анекси II** кон Римското министерско коминике: Принципи и насоки за зајакнување на социјалната димензија на високото образование во ЕПВО
- **Анекси III** кон Римското министерско коминике: Препораки за националните органи за зајакнување на учењето и наставата во високото образование во ЕПВО

Co-funded by
the European Union

This translation is co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

